

Növények, amelyek oszmán-török közvetítéssel kerültek hozzánk

Az oszmán-török kultúrának a magyarságra gyakorolt hatása közismert. Elegendő csak a törökök által létrehozott fürdőkre, az illatszerek használatának elterjesztésére, és a török konyha specialitásainak átvételére utalni. A nagyközönség előtt viszont kevésbé ismert, hogy számos növényfaj ugyancsak a törökök közreműködésével honosodott meg nálunk. Néhány olyan növényt mutatunk be az olvasónak, amelyek a hódoltság idején kerültek először hozzánk.

Rózsza (Rosa spp.):

A rózsák az egész mérsékelt égövben elterjedtek. A fajok nagyon változékonyak, könnyen kereszteződnek egymással, ami nagyon megnehezíti megkülönböztetésüket. A rózsáknak a legrégebbi idők óta fontos szerepe van az ember életében. Ez a mitológiában, a költészetben és a kultúrtörténetben egyaránt tükröződik.

Az egyiptomiak a rózsát a halottak mellé temették, a híres rózsatermesztő perzsáknak az illata volt kíváncsú, a görögöknél a báj, az életöröm és a szerelem jelképévé vált. Ők *Aphroditének* és *Dionüszosznak* ajánlották a rózsát, templomokat és istenábrázolásokat díszítettek vele, de a győzelemből visszatért hőseket is rózsakoszorúval ékesítették, s halottaikat is e virággal tisztelték meg. A rómaiak számára a rózsza a bátorságot és a kötelességteljesítést jelképezte, győztes harcosaikat ők is rózsával koszorúzták. A római császárok idejében kifejezett rózsaluxust űztek, hajószállítmányok érkeztek Rómába Alexandriából és más észak-afrikai tájakról, valamint Rodosz szigetéről. Az ünnepi lakomákon rózsaső hullott a vendégekre, s a nyilvános fürdőkben rózsailatú vízben fürödtek.

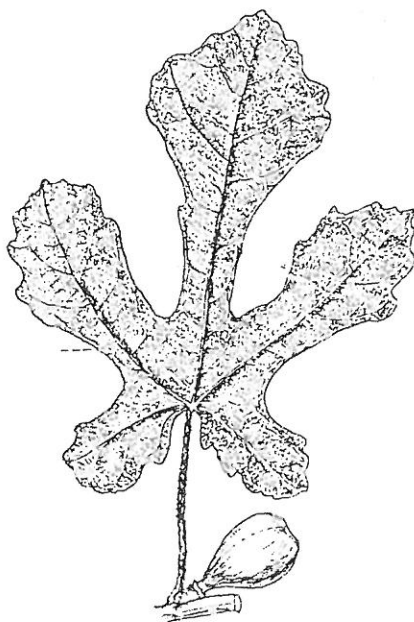
A germánok a csipkebokrot a tűz szimbólumának tekintették. A magános rózsza a halál jelképe volt. Ez a szerepe megmaradt a középkorban is, amikor egyben a lélek halhatat-

lanságának szimbóluma lett. A sírokra rózsát ültettek és emlékműveket díszítettek vele. A kereszténység *Máriának* ajánlotta a rózsát, mint a bátorság jelképét. *Szent Domokos* pedig 1208-ban bevezette az imába a rózsafűzért.

A rózsamotívum a mohamedán vallás virágszimbolikájában is helyet kapott, mint a hívő ember erényességének jelképe. Az ötös rózsamotívum az iszlám építészet gyöngyszemének, az isztambuli Kék Mecset színes üvegablakainak díszítésében is megtalálható.

Török közvetítéssel kerültek Európába, így hozzánk is, a nyugat-ázsiai honosságú rózsák. Az első sárgarózsát *C. Gesner* (svájci természettudós, a leíró botanika és zoológia megalapítója) írta le 1561-ben. Kétféle sárgarózsza terjedt el az európai kertekben, a halványabb színű *kénrózsza* (*Rosa haemispherica*) és a narancsszínű *büdös rózsza* (*Rosa foetida*). Nálunk az első rózsakertek a török hódoltság korában létesültek.

Fügefafa (Ficus carica):

Nyugat-ázsiai eredetű gyümölcsfaj. Kr. e. 1600-tól termesztett növény. Nálunk védett termőhelyeken, napos falak mentén kitelelő cserje vagy kis fa, nagyon édes körtealakú gyümölcscsel, mélyen karéjos levelekkel.

Érdekes, hogy Budán, a Gellérthegyen régtől fogva vadon is tenyészik, valószínűleg a török időkben történt telepítés maradványaként.

Törökpirosító (Peganum harmala):

Egykori török kertek maradványaként a század elején a budai Gellérthegyen is előfordult ez a tipikus sztyeppnövény, amely a Földközi-tenger környékének sztyeppjeitől Tibetig elterjedt. Magyarországi kiterjedése nem a második világháborúnak, hanem az azt követő zavaros idők szakszerűtlen kertészeti rendezésének köszönhető. A 30-40 cm magasra fejlődő, viszonylag nagy fehér virágú növény mindig állományban található, szálanként sohasem. Maghéja piros festéket,

(Folytatás a 8. oldalon!)

valamint harmalin és harmin alkaloidokat tartalmaz. A harmalinnál gyengébb hatású harmint gyógyszerre is feldolgozzák. Az állandó testhőmérsékletű állatok és az ember központi idegrendszerére a harmin kis adagban serkentő és érzékcsalódást keltő (hallucinogén) hatású, míg nagyobb koncentrációban görcsöket okozó mérge! Magját néhol izzasztó, bódító és féregűzőszerként használják. Törökországban fűszer is. A maghéjban lévő piros festékkel a török lányok, asszonyok arcukat, kezüket és lábukat pirosítják.

Közönséges orgona (*Syringa vulgaris*):

Korunk rendkívül kedvelt virágának, az orgonának *I. Ferdinánd* császár konstantinápolyi követe, *O. G. Busbecq* volt a felfedezője. *Busbecq*-nek törökországi tartózkodása alatt annyira megtetszett ez a növény, hogy Bécsbe visszatérve házának kertjében meg is telepítette. Először 1589-ben virágzott itt az orgona, amelynek a bécsiek csodájára jártak.

Hosszú ideig az volt a vélemény, hogy az orgonát a törökök terjesztették el, de van olyan vélemény is, hogy az orgona igazi hazája Kínában lenne. Az valóban igaz, hogy Kínában több válfaja megtalálható, s ezek egy része vadon is fellelhető, míg másokat a régi kínai kertekben műveltek. Az orgona egyik érdekes fajtát ugyanis a 18. században *D'Incarville* hittérítő szerzetes egy pekingi kertben fedezte fel. A Kínában honos válfajok és variációk alapján arra következtettek, hogy Észak-Kína az orgona igazi hazája, s innen terjedt el Nyugatra, a Himaláján át Perzsiába, a Kaukázusba, és vidékenként más és más formát öltött, legismertebb formája pedig, mint közönséges orgona jutott el Európába. A másik feltevés szerint, amelyet alátámaszt *Rapaics Raymund* akadémikus is, az orgona jellegzetes balkáni növény, mert Bulgáriában, Macedóniában, Hercegovinában, Szerbiában, Romániában és Erdély délnyugati részében a sziklás lejtőkön egyaránt gyakori cserje. Erdélyben a Bihar-hegység déli nyúlványain és az Al-Duna szik-

láin is megtalálták. Ebből következik, hogy a törökök a Balkánon vagy a Déli-Kárpátokban ismerkedtek meg vele, s onnan telepítették meg kertjeikben.

Vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*):

Budapest egyik legelterjedtebb fája a vadgesztenye. Inkább a dombosabb budai oldalon díszlik. A szelíd gesztenyéhez csak a magja hasonlít, más kapcsolata nincs vele. Feltűnő fehéres virágbugáiról helyenként „bokrétafának” is nevezik. (Kúpalakú virágzatában 200-300 virág van.) A törökök, akik révén először jutott Európa nyugati részébe, kólikás lovak gyógyítására használták, innen származik régi magyar neve a „lőgesztenye”. Az első példánya 1586-ban nőtt fává Bécsben. A magot *C. Clusius*, a bécsi egyetem botanika tanára kapta ajándékba az egyik Isztambulban szolgáló követőtől. Maga a fa a Balkán déli részén és Élf-Azsiában őshonos, de ma már Európa minden részén elterjedt, és ahol kedvező védett helyet talál, ott könnyen el is vadul.

Török mogyoró (*Corylus colurna*):

Ungnád Dávid 1574-78 között volt osztrák császári követ a török Portán. Ungnád kapott először török mogyorót Isztambulból, amely később nálunk is közkedvelt fa lett, s a 19. században a diósgyőri és romhányi török mogyorók körül valóságos legendák szövődtek. A hatalmasra nőtt, de már kipusztult diósgyőri mogyorófa eredetét *Nagy Lajos* király korába vezetik vissza. A legenda szerint *Nagy Lajos* leányának, *Máriának* a kezéért két királyfi versengett. *Lajos* a francia király fia és *Zsigmond*, ám a királylány szíve *Drágffy Balázs* apródhoz húzott. A királyi család a diósgyőri várban éppen vacsoránál ült, amikor megérkezett a két kérő követése. *Mária* mogyorót tisztított, amikor királyasszony anyja közölte vele, hogy *Zsigmond* lesz a vőlegénye. Az apródba szerelmes királylány ijedtében egy csomó mogyoróval a kezében kifutott a várból, s futása közben néhány mo-

gyoró kihullott a kezéből. A földre hullott mogyoró kicsírázott és fává nőtt. Így keletkezett a monda szerint a diósgyőri mogyorófa. Romhányi párjáról azt tartja a legenda, hogy közeléből figyelte 1710. január 22-én *II. Rákóczi Ferenc* a község és a Vadaskert között dúló csatát. Ez a mogyorófa hatalmas termetű volt. *Rapaics* mérése szerint a fa törzsének kerülete elérte a 2,6 métert. Miután a török mogyoró a Balkánon őshonos, nincs kizárva, hogy török közvetítéssel jutottak el hozzánk első példányai. Az tény, hogy ez a fává növő mogyorófaj ma is kedvelt díszfa.

Mandula (*Amygdalus communis*):

Közép-Ázsia melegebb tájain őshonos. Az első mandulafákat a hódoltság idejében telepítették Magyarországon. Élhet 100 évig, elérheti a 10 méteres magasságot is. Nálunk a melegebb helyeket kedveli, ott termesztendő, ahol a szőlő. Gyümölcsfáink közül a legkorábban virít. A *keserű mandula* magjában amygdalin és kevés mérgező illóolaj van. Az amygdalinból emésztéskor kéksav (ciánhidrogén) keletkezik, és ez halálos mérgezést idézhet elő! Emiatt ma már csak az édes mandulafajtákat ültetik.

Törökbúza (*Zea mays*):

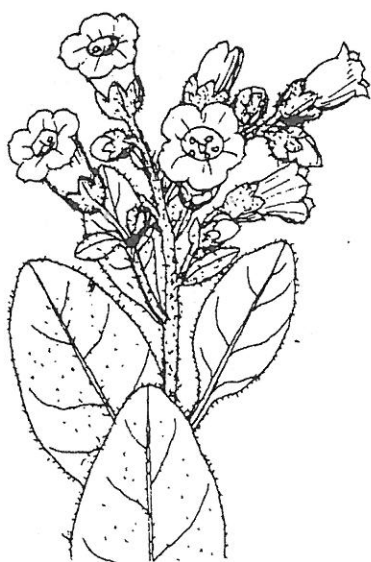
A kukorica Földünk egyik legfontosabb termesztett növénye. A búza és a rizs után a legnagyobb vetésterületet foglalja el. Őshazája Mexikó. Kolumbusz 1493-ban hozta be Spanyolországba. Magyarországra a Mediterráneumból került, és a török uralom idején terjedt el.

Török dohány (*Nicotiana rustica*):

Jean Nicot II. Ferenc francia király követe volt a lisszaboni udvarnál 1560-ban. Ebben az időben egy flandriai kereskedőtől néhány floridai származású dohány növényt kapott, amelyet elültetett, s leveleinek kivonatával egyik apródjának orr-rákját próbálta gyógyítani. Nicot az általa felnevelt dohánytövek magvaiból küldött a

nagy priornak Párizsba és *Medici Katalinnak* Firenzébe. Hálából *Medici Katalin* róla nevezte el a növényt (*Nicotiana*). Erdélybe *Bornemissza Pál* erdélyi püspök 1568-ban vitte be az első nyers-, a török követ pedig az első száraz dohányt 1576-ban.

A dohánynak Magyarországon három fajtát (a török vagy *kapadohány* [*Nicotiana rustica*], a *virginiai dohány* [*N. tabacum*] és a *nagylevelű dohány* [*N. macrophylla*]) és számos fajtáját (convar. „*Szabolcsi*”, „*Virginia Delcrest*”, „*Szarvasi*” stb.) termesztik. A régi időkben a magyar paraszt saját dohány szükségletének kielégítésére kizárólag kapadohányt termesztett.

Kapadohány (*Nicotiana rustica*)

A dohány fő alkaloidja a nikotin, legnagyobb koncentrációban a levelekben található. Ez az érték a kapadohány esetében, szárazanyagra számítva, meghaladja az 5 százalékot. Emiatt a kapadohánynak ma már csak a nikotinyártásban van jelentősége.

Törökparadicsom (*Solanum melongena*):

A *tojásgyümölcsnek* vagy padlizsánnak nevezett „törökparadicsom” Afrika trópusi területeitől Délkelet-Ázsiáig vadon előforduló növény. Elsőként Törökországban és Perzsiában fogták termesztésbe. A magyar-

ság a padlizsánt a török hódoltság alatt ismerte meg. Utólag úgy tűnik, nem aratott sikert, mert ma sem tartozik közkedvelt zöldségféléink közé, annak ellenére, hogy ma már több fajtáját (provar. *depressum*, *melongena*, *serpentum*) termesztik. Melegigényes, hosszú tenyészidejű növény. Lila vagy lilásfekete, hosszúkás tojásdad bogyói 1 kg-ot is elérhetnek. Leginkább főzelékként és kirántva fogyasztják. Bogyótermése sütvé, fűszerezve, olajjal keverve kitűnő saláta. A török konyha kedveli.

Törökbors (*Capsicum annum*):

A közép-amerikai származású fűszerpaprikával szintén a törökök ismertették meg bennünket. Hazánkban csak a 18. században kezdték termesztetni. A csípős fajták égető ízét („törökbors”) a felfújott bogyótermés magléceiben lévő *capsaicin* okozza, amely nemcsak ételízesítő, hanem fontos gyógyszeralapanyag is.

Tulipán, jácint és liliom:

Legkedveltebb hagymás virágaink török eredetűek.

A tulipán őshazája Perzsiától Közép- és Kelet-Ázsiáig, nyugaton a Földközi-tengerig terjed. Ezekben a területeken egykor sok faja élt nagy számban vadvirágként, különösen a nagy kiterjedésű pusztákon. Hagymája a régi időkben a nomád, gyűjtögető ember elesége volt. Mint dísznövényt elterjedési területén, például Perzsiában, majd később Törökországban is már kb. ezer évvel ezelőtt ültették a kertekbe. Innen származtak azután az 1550-es években azok a tulipánmagok és hagymák, amelyekből a felnevelt növények először Augsburgban virágoztak 1559-ben. A növény botanikai és magyar neve is a perzsa *dulband*, *tuliban* (turbán) szóra vezethető vissza. Ez egyes tulipánfajok nem teljesen kinyílt virágának turbánszerű alakjára vonatkozik, ez az alapja a virág török tulipán elnevezésének. A tulipán Magyarországon a 17. században kezdett elterjedni, ismertté válni. Hollandiában a tulipán ekkor már annyira népszerű volt, hogy a hagymákat súlyra mérték, mint a drágaköveket.

A mediterráneumi, illetve nyugat-ázsiai eredetű sárga virágú *erdei tulipán* (*Tulipa sylvestris*), mint kultúrnövény a Nyugat-Dunántúlon fordul elő. A korábban elterjedt kisázsiai *Tulipa gesneriana*-n kívül a *T. fosterana*, *T. greigii*, *T. tarda* stb. hibrideket, illetve fajtákat nagy számban termesztik nálunk.

A *jácint* (*Hyacinthus* spp.) Dél-Európában és Kisázsziában honos hagymás növény. Nevét a görög mondában szereplő szép ifjúról *Hia-kinthoszról* kapta, akit játék közben *Apolló* elhajított diszkosza halálra sebzett a szél istenének bosszújából. Apolló az ifjú kifolyó véréből virágot fakasztott, hogy örök emléket állítson neki a virág szépségével és illatával. Virágai a kiemelkedő húsos tőkocsány csúcsrészén illatos fűtvirágzatban nyílnak rövid kocsányokon, és tölcséres vagy harang alakúak.

A régiek csak egyféle liliomot ültettek kertjeikben, az elő-ázsiai honosságú *fehér liliomot* (*Lilium candidum*), amely a legrégebbi kerti növények közé tartozik. Népszerűségét azonban nem annyira pompás, illatos virágainak, mint inkább hagymájának köszönhette. Ugyanis a liliom hagymája az ó- és középkorban az egyik legfontosabb kelléke volt a népi orvoslásnak. *Plinius* római botanikus így ír róla: „a fehér liliom oszlato, lágyító, fájdalmasokat és égést enyhítő, sebeket gyógyító erővel bír”. A liliom a középkori virágszimbolikában is helyet kapott. *Camerarius* 1661-ben megjelent jelképtanában a fehér liliom az erényt és az erkölcsi tisztaságot szimbolizálja. Elterjedési területén mészkőhegyeken él, napos helyen vagy cserjék között. A hagyma nyár végén hajtja ki nagy lándzsás, áttelelő tölveleleit. Májusban-júniusban nyílnak a szár csúcsrészén széles tölcséres, erős illatú, fehér virágai. Igénytelen növény, ma már több fajtája, változata van.

Írásunk a teljesség igénye nélkül készült, szándékunk csupán az volt, hogy ráirányítsuk a figyelmet egy olyan témára, amelynek — megítélésünk szerint — teljesskörű feldolgozása volna szükséges.

☞ *Solymosi Péter*

Egy 17. századi török utazó egészségügyi tapasztalatai Magyarországon

Bár Evlija Cselebi útleírásából sok mindent megtudhatunk a 17. századi Magyarországról, annak ezúttal csupán egészségügyi vonatkozásait mutatjuk be.

Mint ismeretes, Evlija Cselebi (Evliya Çelebi) útleíró, történetíró és költő Isztambulban született 1611-ben, és ugyanitt halt meg 1687-ben. IV. Murád szultán udvarában tanult, nevelkedett. Élete folyamán bejárta az Oszmán Birodalom nagy részét, s rövidebb időre Nyugat-Európába is eljutott. 1660-ban és 1664-ben járt Magyarországon. Utazásairól tízkötetes munkát írt. Az V. és a VI. kötet tartalmazza magyarországi tapasztalatait — ezen részek Karácson Imre fordításában 1904-ben és 1908-ban magyarul is megjelentek. Evlija Cselebi olvasmányos formában megírt könyve érdekes képét adja a három részre szakított Magyarország 17. századi közállapotainak. Bár az orvosi vonatkozású szakaszok, megjegyzések aránylag csekély részét alkotják az útleírásnak, a hazai gyógyfürdőről és gyógyvizekről készített leírásai, az orvosokról és a betegségekről írott megfigyelései mindenképpen érdeklődésre tarthatnak számot.

Evlija Cselebi igen eredeti és aprólékos leírását adja a korabeli Budának. Külön figyelmet érdemel az a közlése, hogy a gyógyvizek miatt már akkor távoli országokból felkeresték Budát. (Tehát gyógyidegenforgalmunk nem a 19-20. században indult meg.)

Íme a szöveg: „E városnak gőzfürdőre szüksége nincs, mert sok hévvize (ilidse) van... Nyolc helyen teljes és tökéletes hévvize van. Híresebbek a Kaun, Viáne, Vaszilik és Ili-szu. Az Ácsik ilidse (nyílt hévviz): Frengisztánból és Magyarországból kocsikon jönnek oda. A francia betegségekre és más hétféle bajra hasznos. E fürdő használatának szabálya az, hogy mikor a test egészen vörös lesz benne, ki kell menni belőle s magát melegen kell tartani.” (Itt kell megjegyezni, hogy Evlija Cselebi Magyarországon az ország északi és nyugati, a törökök által meg nem szállt részét érti.) Egy másik budai fürdőről így írt a szerző: „Debbág-Kháne ilidséje: a város te-

riletén belül ólomtetejű, díszes fürdő. Ennek a vize is mérsékelt. Vize kénes lévén, szétvágott kénnek szagával bír. Az aranyművesek palackokkal visznek ebből a vízből s fényesítési munkánál használják... Külön tulajdonsága, hogy a fürdő vize olyan mint az ecet... Ennek a forrásból alul valami iszap marad, ezt az iszapot az asszonyok nőiességük helyére kenik. Ez egyetlen szőrszálát sem hagy meg, hanem azt leviszi.”

Evlija Cselebi utazásai során eljutott Kassára is. Könyvében az ottani fürdő leírása mellett megemlíti az ott szolgálatot teljesítő orvosokat is. Tehát Kassának „három fürdője van, de nem kupolások. Sajátságos négyszögletes boltozatú, mésszel és cementtel épített kályhás fürdők. Négy oldalának kőfalainál fokozatosan kőlépcsőhöz hasonló helyek vannak s azok mindegyikén fürdőmedencék állanak... A fürdői szolgálatot mind vénasszonyok végzik, kiknek mindegyike egy-egy kuruzsló (a Karácson által jegyzetben megadott szó jelentése inkább: 'kivénhedt, elaggott' - a szerk.) orvos”. Dícsérőleg emlékezik meg a város kórházáról: „...melybe ha a beteg élettelenül bemegy, ott feléled, mivel e kolostorban ügyes orvosok vannak, kik az Eflázun (Platon) idejébeli tudományt tökéletesítették.”

Megemlíti, hogy élő orvosairól a korabeli Buda volt híres, közöttük akadt magyar is: „Az orvosok közül Dsáfer Cselebi, Muszli aga, Ali Zámen igen híresek. Ebben az országban igen sok ütközet van, ezért legtöbbszörre a sebészetben jártasak. Memi Zámen, Sázli Cselebi, Szipahi Madsar Jovan ... valóságos Abu-Szinna: mindennap orvosi könyvet olvasgat.” Ugyanitt értesülhetünk egy korabeli budai kórházról is. „Az Orta dzsámi azelőtt kórház volt, utóbb a janicsár kaszánya közelében építettek egy kórházat. Az idegen származású betegeket ott helyezik el és ápolják.”

Érdekes módon az akkor török kézen lévő érsekújvári vár leírásánál szól egy orvosi könyvtárról is, amely „Újvár várának hadiszertára”-ban található. Ezt a könyvgyűjteményt bizonyonnyal a vár korábbi gazdái hagyták ott. A szöveg szerint: „... az orvosi tudományra vonatkozó néhány

ezer darab bekötött tekintélyes könyv, képes anatómiai könyvek és Ibn-Szinnának Kánunja is megvan, hogy mindaz el sem mondható, le sem írható.” A néhány ezres kötet-szám feltehetően túlzás. De mindezenetre igen figyelemreméltó, hogy ez a vár a 17. században orvosi szakkönyvtárral rendelkezett. „A várban orvosi felszereléssel, gyógyszerekkel is bírtak.” „Sőt némelyik cellában sebészeti és szemészeti kötők és más gyógyszerek s néhány ezer betegségre ópiumos gyógyszerek, hasajtók és mérgek is vannak készletben.” Megtudjuk azt is, hogy „az összes tárgyaknak nevei az ajtókra fel vannak írva”.

Evlija Cselebi Pécsen is járt. Itt felkereste egy hírneves orvos búcsújáráshelyé vált sírját, amelyet az alábbi módon örökölt meg: „A Szigetvári kapun kívül déli irányban hajló főút jobb oldalán, a paradicsomkerthez hasonló hegyes földön, egy igazhíttű tudós orvos volt, aki az orvosi tudományban olyan volt, mint a Messiás. Szerette ezt a helyet, azért itt tartózkodott. Sírja fölött kupola vagy másféle épület nincs, csupán egy hosszú márványkő van, melyen különféle nyelveken való írást lehet látni.”

A török utazó figyelme sok mindenre kiterjedt, például megemlékezett a Nyitra környéki kertek gyógyerejű retkéről is: „Jól művelt, zárt kertjeiben mindenféle zöldség bőségesen terem. Két okára menő, gömbölyű, fekete reike pedig egy országban sem terem, ez a szeleket annyira eloszlatja, hogy minden aranyeres szelet megszüntet.”

Eger bemutatása kapcsán Evlija Cselebi megemlíti, hogy ott sok sebész él: „A nép többszörre várórséget képez, vannak kereskedők és tudósok is. Különösen sebészeik vannak.”

Végül elmondhatjuk, hogy a gyakran túlzó, nemegyszer pontatlan, de szószátyárságával sok másutt meg nem őrzött információt nyújtó Evlija Cselebi útleírását más szempontokból is át lehetne vizsgálni, s akkor sokoldalúbban ismerhetnénk meg országunk múltjának főleg 17. századi, de esetenként a 16. századig visszanyúló korszakát.

Batári Gyula

A török Riviéra

A TAN-TÚRA Utazási Iroda az idegenforgalmi piac egyik legnagyobb képviselője. Fő utaztatási területe Afrika, a Távol-Kelet, a Közel-Kelet és Amerika, de kínálatuk között szerepelnek az európai tengerparti nyaralások is (például Korfu, Kréta, Tunézia, Spanyolország). Az idén újdonsággal lepte meg az utazni vágyókat — júniustól Törökországba is indít utakat. *Harci Tibor* ügyvezető igazgatót arról kérdeztük, miért éppen Törökországra esett a választásuk, milyenek az első hónap tapasztalatai és lesz-e az akciónak folytatása a jövőben.

Törökország a magyarok számára korábban Isztambult és Ankarát jelentette, a török Riviéra ismeretlen fogalom volt előttük. A nyolcvanas évek bevásárló turizmus örületének befejeztével Törökország lekerült a napirendről, és kissé elfelejtődött. Ugyanakkor Törökország és főleg a török tengerpart pár év óta egyre több nyugati utazási iroda prospektusában szerepel. Úgy gondoltuk, itt az ideje, hogy a magyar turisták is felfedezzék e gyönyörű, ismeretlen vidéket. A TAN-TÚRA Utazási Iroda az idén egész nyáron indít csoportokat Antalyába, a földközi-tengeri parvidék legnagyobb központjába.

Miért éppen Antalyát, azon belül is két üdülőkörzetet: Kemert és Larat választottuk? Antalya csodá-

tos kék tengerével, hosszan elnyúló tengerpartjával ma egyike a legkeresettebb üdülőhelyeknek. Az utóbbi évtizedben a török turizmus óriási ütemben fejlődött — gyönyörű szállodák sorai emelkedtek ki a semmiből, szinte egyik napról a másikra. Szolgáltatásaik és szállodáik színvonala Európa legkedveltebb üdülőhelyeivel veszi fel a versenyt. Kemer 45 km-re fekszik Antalyától, egy csodálatos öbölben, a Taurus-hegység lábánál. Nem véletlenül nevezik az Antalya-öböl gyöngyszemének. Itt található Törökország egyik legszebb yachtkikötője. Kemerből nagyon sok szép, a magyarok által még nemigen ismert helyre lehet ellátogatni. Kétszáz kilométeres körzeten belül történelmi emlékekben gazdag városok

tucatjait találjuk: Phaselis (óriási, jó állapotban megmaradt csarnokaival), Kekova (elsüllyedt tengeralatti városával hátborzongató érzést nyújt), Myra (dombon épült kis település, csodálatos romos templommal, amely arról nevezetes, hogy Szent Miklós, akinek nevéhez a Mikulás legenda fűződik, itt volt püspök), Perge, Aspendos (a világ legépibb, a mai napig működő ókori színházával).

A magyarok közül talán kevesen tudják, hogy Törökország táji szépségeiben is bővelkedik: Kappadokia, Pamukkale egyedülálló természeti képződményeivel, a festői düdeni és manavgati vízeséssel, a szemet gyönyörködtető mediterrán növényzettel felejthetetlen élményt nyújt az odalátogató turistáknak. De ajánljuk Törökországot a vízisportok szerelmeseinek, vagy egyszerűen a nyugodt pihenésre vágyóknak is, fiataloknak és családoknak egyaránt.

A szállodák elegánsak, főleg négy- és ötszillagosak, több úszómedencével is ellátottak, izléseken berendezettek. Mindenütt pálmafák, sziklakertek, vízesések, virágkompozíciók és ami a legfőbb — mindez a magyar turistáknak is megfizethető áron.

Törökországban nagyon szeretik a magyarokat. Ha meghallják a magyar szót, mosolyognak és beszédbe

elegyednek velük. Az embernek úgy tűnik, mintha mi mindig nagyon jó barátok lettünk volna. A gyerekek, a fiatalok fantasztikus nyelvtelhetségek. Mindenkit megszólítanak, elkísérnek és közben magyaráznak, történeteket mesélnek. Meglepő mennyire tájékozottak! Élvezik ezt az alkalmi idegenvezetést, és nem lehet ellenállni nekik. Reméljük, hogy a jövőben egyre több magyar turistának lesz része a török vendégszeretben.

Ami a jövőt illeti... A TAN-TÚRA az első a nagyobb magyar utazási irodák közül, amelyik utasokat visz Törökországba. Ezzel nevet szereztünk a török utazási irodák körében. Megnövelte az irántunk megelőlegezett bizalmat az is, hogy felülmúltuk a szerződésben lekötött helyeket. Ez mindenképpen kihat a jövőre, minden bizonnyal kedvezőbb lehetőségeket kapunk majd. 1997-es terveink között szerepel többek között a magyarok által még kevésbé ismert, ún. klubüdülési forma meghonosítása. Mit is jelent ez? A szállodához sport- és kulturális létesítmények tartoznak, amelyek a vendégek egész napos szórakoztatását biztosítják. Reggeltől estig különféle programokhoz lehet csatlakozni: az aerobiktól kezdve a jógán át a táncanfolyamig. Ezek a variációs lehetőségek rendkívül népszerűek, különösen a gyermekes családok körében, hiszen attól a fáradtságtól kímélik meg a vendégeket, hogy megszervezzék maguknak a programokat.

Jövőre újdonságként apartmanokat is fogunk kínálni, amelyeket különösen a gyermekes családoknak ajánlunk majd.

Őszintén hiszünk abban, hogy Törökország is hamarosan olyan népszerű lesz, mint pl. Görögország.

Törökországból...

Az ankarai Török-Magyar Baráti Társaság vezetősége 1996. május 30-án a társaság megalakulásának negyedik évfordulója alkalmából fogadást adott.

A műsoros rendezvényen, majd az azt követő vacsorán mintegy 150 meghívott vett részt, köztük az Ankarai Magyar Nagykövetség munkatársai is.

A műsorban kórusok és szolisták magyar szerzők műveivel és népdalokkal léptek fel. Megnyitó beszédében Anıl Çeçen, a társaság elnöke az elmúlt évek alatt elért eredményeket igen pozitívnak értékelte.

A Nagykövetség részéről a rendezvény előkészítéséért és a két ország közti kapcsolatok fejlesztéséhez történt hozzájárulásért Kéry György nagykövet mondott köszönetet.

Czeplédy Károly

(Pápa, 1914. december 21. — Budapest, 1996. június 20.)

Hosszú betegség után életének 82. évében elhunyt Czeplédy Károly, a nyelvtudomány doktora, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Sémii Filológiai és Arab Tanszékének megalapítója (1960), majd nyugalombavonulásáig (1985) tanszékvezető egyetemi tanára, a Kőrösi Csoma Társaság egykori elnöke, majd tiszteleti elnöke, az MTA Orientalisztikai Bizottságának tagja, az Acta Orientalia szerkesztője, illetve társszerkesztője.

Tudományos munkásságának középpontjában a magyar őstörténet keleti forrásainak a kutatása állott: átfogó jelleggel, tág összefüggéseikben vizsgálta mindazokat az írott emlékeket — a latin, görög és szláv nyelvűeken túlmenően az arab, héber, szír (arámi), török, perzsa, grúz, örmény, valamint kínai nyelven írottakat egyaránt —, amelyeket azok a már letelepedett népek hagytak ránk, amelyekkel a honfoglalást megelőzően, vándorlásaik során kerültek kapcsolatba elődeink. Kutatásainak köszönhetően lényegesen előrehaladtak a kínai nagy faltól a magyar Alföldig terjedő ligetes sztyeppének a mongol kor előtti történetére vonatkozó ismereteink.

Amikor a második világháború kitörését követően az ifjú Czeplédy Károly a magyar őstörténet arab forrásaival kezdett foglalkozni, egyértelmű volt számára, hogy ez a tudományterület alapos turkológiai képzettség nélkül nem művelhető, minthogy ama népek, amelyekkel a kelet-európai sztyeppén kapcsolatba kerültek eleink, döntő többségükben török népek voltak, a magyarság korai történelmének kérdései te-

hát csak a török népek történetének összefüggéseiben vizsgálhatók. Ilymódon azután Németh Gyula irányítása alatt elmélyült turkológiai tanulmányokat folytatott, majd turkológiai doktort is szerzett. (A sémi filológia tárgykörében már korábban elnyerte a doktori címet.)

Kutatásaiban, amelyek során az elmélyült, alapos forrásismeretet átfogó látásmóddal és józan kritikai szemlélettel ötvözte, gyakran foglalkozott turkológiai kérdésekkel is. Mindenekelőtt több tanulmányban vizsgálta a kazár történelem, a kazár-magyar kapcsolatok különböző aspektusait, behatóan foglalkozott a belsőázsiai nomád törzsszövetségek elnevezéseivel (hun, avar, ogur stb.), a belsőázsiai és kelet-európai nomád népek (ogurok, oguzok, ujugurok és türkök) törzsi szervezeteinek kérdéseivel, a kimek/kipcsak népek kialakulásának problematikájával, valamint az avar/uar-hon vándorlások, illetve az ogur-bolgár történelem szövevényes kérdés-együttesével. Ki kell emelnünk, hogy mindeme vizsgálódásainak látókörét hosszú, megfeszített munkával Czeplédy Károly professzor egészen Kínáig tagította ki, s ilymódon lehetővé vált számára, hogy az összefüggő sztyeppöv történetét egységben szemlélje.

Páratlanul széles látókörű, ma már elképzelhetetlenül átfogó s egyben alapos ismeretekkel rendelkező tudóst gyászolunk: hiányát az idő múlásával egyre inkább érzi majd a magyar tudományos élet.

Ormos István

Isztambul főpolgármestere Budapesten

Rangos isztambuli delegációt fogadott Demszky Gábor, Budapest főpolgármestere 1996. június 23-26. között. Fővárosunkba látogatott Recep Tayyip Erdoğan, Isztambul főpolgármestere és felesége, Emine Erdoğan, Mustafa Açıkalın főjegyző és felesége, Saadet Açıkalın, valamint Mehmet Duman, a főpolgármesteri hivatal nemzetközi kapcsolatok osztályának vezetője.

A hivatalos delegációt elkísérte Zoltán Boronkay, a magyar IKARUS autóbuszok törökországi importálójá, valamint Muammer Kantarcı úr, az isztambuli közlekedési vállalat igazgatója is.

A vendégek megtekintették a Főváros nevezetességeit, ellátogattak a Gül Baba türbéhez, kirándultak Szentendrére, sétahajóztak a Dunán. Hivatalos programjuk keretében megtekintették a Fővárosi Személtéget és látogatást tettek a bicskei Kossuth Zsuzsa Hetes Diakotthon és Általános Iskolában, a Budapesti Közlekedési Részvénytársaság székházában, a Milleniumi Földalatti Vasúti Múzeumban, az IKARUS Járműgyártó Részvénytársaságban, a TRANSELEKTRO Kazánygyárban. A METRÓ és HÉV Üzemigazgatóság bemutatása után ellátogattak a forgalomirányító központba, utaztak az észak-déli és a kelet-nyugati metróvonalon is.

A vendégek több fogadáson vettek részt.

Vajda Pál főpolgármester-helyettes ebédfogadást adott Erdoğan úr tiszteletére az Atrium Hyatt Old Timer Éttermében, ezen a fogadáson a Magyar-Török Baráti Társaságot Gál Tímea főtitkár képviselte.

DIPLOMÁCIAI HÍREK

A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma szervezésében tanácskozássra érkeztek Budapestre hazánk tiszteletbeli konzuljai. A kiemelkedően fontos diplomáciai eseményre megérkeztek a törökországi magyar tiszteletbeli konzulok is. Tekirdagból Erdoğan Erken, Kütahyából İsmet Güral, Izmirből Erdal Keresteci.

TÖRÖK FÜZETEK

A Magyar-Török Baráti Társaság időszaki lapja

Szerkesztőbizottság:

Dávid Géza, Puskás László, Szmilko Györgyi, F. Tóth Tibor

Felelős szerkesztő: F. Tóth Tibor

Tervezés, tipográfia: Takács István

Levél cím: Szmilko Györgyi 1361 Budapest, Pf. 6.

Fax: 266-30-35

Terjeszti az MTBT a tagjai részére.

HU ISSN 1217-6141